

K ŘÍZENÍ OPERAČNÍCH CVIČENÍ

Cílem operační přípravy je dosáhnout trvalé vysoké připravenosti velitelů a štábů v otázkách plánování, řízení a zabezpečení soudobých operací, vedených s použitím i bez použití jaderných zbraní.

Nejvyšší formou přípravy velitelů a štábů operačních stupňů jsou velitelsko-štábní cvičení (VŠC) v terénu se spojovacími prostředky, popř. s částečně vyvedenými vojsky. Cvičení mohou být několikastupňová. Nejsložitější formou cvičení je dvoustranné zaměstnání.

Východním podkladem pro přípravu cvičení je určení tématu. Zde vycházíme ze stanovených úkolů na daný výcvikový rok. Nadřízený velitel na základě analýzy vojenskopolitické situace na válčisti, zaměření přípravy a koncepce vedení bojové činnosti vojsk předpokládaného nepřítele ve své směrnicí stanoví co je třeba zvládnout v přípravě štábů a vojsk. Téma cvičení musí rovněž zahrnovat nové otázky operačního umění, které vyžadují praktické procvičení.

S volbou tématu úzce souvisí volba prostoru cvičení i doba jeho trvání. Frontové cvičení trvá zpravidla do 10 dnů a armádní 4—5 dnů. Je-li třeba intenzivně procvičit velení v průběhu operací a přemísťování míst velení, pak pro to musí prostor cvičení vytvářet nezbytné předpoklady. Při požadavku 3—4krát procvičit přemístění VS frontu musí být minimální hloubka prostoru cvičení 300—400 km. To vyžaduje zvolit cvičnou státní hranici v hloubce území státu a řešit v zámyslu všechny změny dislokace jak vlastních vojsk, tak i nepřítele.

Při operačních cvičeních s částečně vyvedenými vojsky se při zpracování zámyslu bere v úvahu i rozmístění vojenských výcvikových prostorů.

Téma a prostor operačních cvičení musí vytvářet podmínky pro splnění všech učebních cílů a umožňovat operativně reagovat na nedostatky v práci operačních štábů v průběhu cvičení.

Zámysl je základním dokumentem pro přípravu a řízení operačních cvičení. Zahrnuje grafický zámysl a textovou část. Grafický zámysl frontových cvičení se zpracovává na mapě měřítka 1 : 1 000 000 nebo 1 : 500 000, armádní na mapě 1 : 200 000.

Na grafickém zámyslu se zpravidla uvádí:

- téma, cíle a doba cvičení,
- název, trvání a učební úkoly jednotlivých období cvičení,
- uskupení pozemního vojska, letectva a vojska PVO stran, rozmístění tylových svazků, útvarů a zařízení,
- objekty, které se mají v pásmu cvičicího svazu ničit jadernými údery a údery letectva podle plánu nadřazeného stupně velení,
- složení a bojové úkoly svazů (svazků) obou stran s uvedením směrů úderu, bližšího a dalšího úkolu a rozhraní,
- ukazatele rozmachu operace vlastních vojsk a nepřítele (hloubka, šířka pásma, trvání a tempo útoku),
- plánované čáry, směr a doba zasazení druhých sledů a záloh nadřazeného stupně velení,
- prostor a doba vysazení vzdušných výsadek podle plánu nadřazeného velitele,
- situace a úkoly sousedů podle období cvičení,
- místa ředitelství cvičení a rozmístění VS cvičících.

Kromě toho mohou být na mapě zámyslu zakresleny čáry dotyku vojsk stran k začátku každého období a uvedeny další doplňující údaje (např. bojové složení stran, časový průběh cvičení apod.).

Operační rámec cvičení se řeší o jeden stupeň výše než je cvičicí štáb.

V textové části zámyslu se uvádí:

- téma, učební cíle a doba cvičení,
 - krátká charakteristika výchozí situace a úkoly (zámysl činnosti) stran,
 - období cvičení, jejich trvání, učební úkoly, charakteristika situace a krátký průběh bojové činnosti v každém období,
 - poměry sil a prostředků stran (všeobecný a po směrech v každém období),
 - vytváření hustoty,
 - zabezpečení vojsk jadernou municí,
 - rozdělení jaderných raket a speciálních raket (leteckých pum) a letových úsilí podle úkolů a svazů (svazků),
 - zabezpečení vojsk PL raketami,
 - složení vojsk (značkových vojsk) stran, jaké učební úkoly budou plnit,
- přehled plánovaných taktických cvičení a cvičení s bojovou střelbou,
- způsob využití prostředků radioelektronického umlčování,
 - organizace využití prostředků automatizace velení vojskům,
 - zkušební úkoly,
 - opatření všestranného zabezpečení vojsk při cvičení,
 - organizace ředitelství cvičení a jeho činnost po obdobích,
 - organizace spojení při cvičení,
 - činnost cvičících,
 - bezpečnostní opatření při cvičení,
 - doba a způsob zaujetí cvičícími štáby a vojsky výchozího položení a návratu do mírových posádek,
 - doba a místo konání rozboru cvičení.

Textovou část zámyslu podepisuje náčelník štábu ŘC.

Při zpracování zámyslů operačních VŠC postupujeme takto:

Na základě zvoleného tématu cvičení a úkolů stanovených nadřazeným si ujasníme obsah cvičení a formulujeme učební cíle. V nich vyjádříme, co cvičicí velitelé a štáby naučíme, co s nimi procvičíme, v čem je chceme zdokona-

lit, v čem chceme prohloubit jejich znalosti, upevnit návyky apod. Zpravidla bývá těchto cílů 4—5. V nich se odrážejí hlavní učební úkoly, které se uvádějí v časové posloupnosti v jednotlivých obdobích cvičení.

Složení vlastních vojsk pro cvičení se stanoví s ohledem na plánované vyvedení štábů a vojsk podle Kalendářního plánu opatření ČSLA na daný výcvikový rok (období). Bojové složení svazů (svazků) se doplní na potřebné počty necvičícími štáby a vojsky.

Složení nepřítele se stanoví s přihlédnutím k reálnému složení vojsk NATO na válčišti tak, aby se dosáhlo požadovaného celkového poměru sil a prostředků stran v operaci.

Souběžně s tím se podle předpokládaného zahájení a průběhu operace ujasňuje prostorové rozložení vojsk a sil stran, stupeň jejich bojové pohotovosti při zahájení cvičení a předchází-li začátku války přípravné období, i při zahájení operací.

Organizace štábů a vojsk při cvičení se určuje s přihlédnutím k jeho cílům a k současnému stavu (popř. k reálné blízké perspektivě) organizace a výzbroje obou stran.

Výchozí situace a zámysl činnosti stran se rozpracovává souběžně na mapě i v textu zámyslu. Reálnost vytvářené výchozí situace a plánování úkolů stran se ověřuje kalkulacemi poměrů sil a prostředků, operačních (taktických) hustot a předpokládanými denními tempy postupu vojsk. Pozornost je třeba věnovat vyhodnocení terénu v prostoru cvičení a jeho vlivu na bojovou činnost vojsk obou stran.

Rozdělení cvičení na období, stanovení doby jejich trvání se převážně řeší napřed graficky na mapě.

Zpočátku na zámyslu pracuje samostatně zpracovatel. Po ujasnění základních otázek cvičení přibírá důstojníky k řešení otázek složení, organizace a počtů vojsk, mobilizačních lhůt a rozvinování, rozmístění RS a VS cvičících a rozpracování zámyslu za „západní“ stranu. Teprve v dalším se do práce zapojují důstojníci druhů vojsk a služeb.

Zároveň se rozpracovává textová část. V ní jsou uvedeny názvy období, učební úkoly v nich a doba jejich trvání, charakteristika situace a činnosti stran v každém období, včetně hlavních otázek činnosti ŘC.

Pokud se cvičení zúčastní značující vojska, může se jejich činnost uvádět buď po obdobích, nebo v samostatné hlavě textové části zámyslu za posledním obdobím pro cvičící štáby.

V závěru textové části zámyslu se dále uvede, kdo vytváří ředitelství cvičení, organizace přípravy a přezkoušení generálů a důstojníků ŘC a RS, cvičících štábů a místo ŘC.

Nakonec se uvede místo a doba rozboru cvičení.

Plán provedení cvičení vychází ze schváleného zámyslu a je jedním z hlavních dokumentů pro řízení cvičení. Jeho obsah musí zobrazovat předpokládaný průběh celého cvičení a musí být zpracován tak, aby umožňoval pružnou reakci na rozhodnutí velitelů a podle potřeby i upřesnění průběhu cvičení ke splnění stanovených cílů a učebních úkolů.

Plán provedení cvičení se vydává všem hlavním funkcionářům ředitelství cvičení a rozhodčí služby. Do tohoto plánu je účelné zahrnout i některé údaje, vypsané ze zámyslu cvičení nebo organizačního nařízení. Od samého začátku je nutné respektovat potřeby funkcionářů, kteří plán používají. Přitom musí

být stručný, aby se v něm neztratila přehlednost a byl použitelný až do konce cvičení.

Skladba plánu pro jednostranná i dvoustranná cvičení bývá zpravidla stejná a obsahuje úvodní část a jednotlivá období cvičení.

V úvodní části se volnou formou uvádějí hlavní údaje ze zámyslu cvičení, jako např. téma cvičení, učební cíle, doba cvičení a štáby a vojska, která se cvičení zúčastní a v jaké úloze cvičí.

Každé období cvičení se rozpracuje jak v textové, tak v grafické části.

V textové části se uvádí:

- název období cvičení,
- doba jeho trvání (dnů nebo hodin),
- učební úkoly, stanovené pro dané období,
- charakteristika činnosti stran.

Grafická část se zpracovává po dnech, kdy se uvedou v časové ose předpokládaná opatření. Ve svislé ose se zpravidla odshora dolů v řádcích uvádí ředitelství cvičení, front, svazy a svazky přímo podřízené frontu, PVOS, popř. i další. Při armádním cvičení pak ředitelství cvičení, cvičící armáda, vševojskové a armádní svazky vyvedené na cvičení.

V řádku nadepsaném ředitelství cvičení se zpravidla uvádí rozehra předpokládané činnosti obou stran, úkoly a požadavky, které plní ředitelství cvičení v úloze nadřízeného štábu, příprava a doba rozehry cvičení na příští dny, přemístění ředitelství cvičení na další stanoviště atd.

V dalších řádcích u svazů a svazků se uvádí předpokládaná činnost cvičících štábů a reálně vyvedených vojsk.

Váznou otázkou zobrazení činnosti ředitelství cvičení i cvičících je vyjádření toku informací potřebných pro rozehru cvičení. Osvědčilo se uvádět denně dobu zpracování a doručení souhrnných operačních hlášení na jednotlivých stupních velení tak, aby při rozehře cvičení řídicím cvičení na příští den byla respektována rozhodnutí cvičících velitelů, která jsou součástí těchto hlášení, i konkrétní stav materiálně technického, týlového, zdravotnického a dalšího zabezpečení vojsk, doplnění svazků a útvarů osobami a technikou.

V některých případech je možné do grafické části plánu zahrnout i hrubý časový plán činnosti řídicího cvičení. Konkrétní plán činnosti řídicího cvičení je výhodnější zpracovávat jako samostatný dokument.

Do plánu provedení cvičení je účelné zahrnout i některé přehledné tabulky nebo grafy, jako např.:

- rozehru zahájení války,
- rozehru přechodu k použití jaderných zbraní oběma stranami,
- organizaci nových svazků a útvarů apod.

Na závěr každého období se uvedou pokyny pro rozhodčí službu, doba a místo odevzdání a hrubý obsah příspěvků do rozboru, legenda některých údajů v grafické části a jiné.

Plán provedení cvičení podepisuje náčelník štábu ředitelství cvičení a schvaluje řídicí cvičení.

Příprava rozhodčí služby může probíhat formou individuální přípravy, nebo společné přípravy na instruktáži ŘC a RS.

Pro zabezpečení hladkého průběhu instruktáže se zpracovává Plán instruktáže. Ten musí seznámit hlavní funkcionáře ŘC a rozhodčí služby s úkoly a způsobem řízení cvičení. Nejvýhodnější je zpracovat plán v tomto sledu:

1. den (společně RS a ŘC):

- seznámení se zámyslem, ve kterém se zdůrazní konkrétní úkoly pro RS, vyplývající z plánu provedení cvičení (zabezpečí řídicí cvičení nebo NŠ),
- způsob organizace spojení,
- utajené velení,
- zdůraznění rozhodujících momentů v plánu rozehry;

2. den (samostatně po skupinách). Příslušníci RS si studují vydané dokumenty, upřesňují vlastní činnost s důrazem na metodiku vlastní práce v průběhu cvičení, způsob zpracování podkladů do rozboru cvičení, hodnocení cvičících a způsob jejich předkládání oddělení rozboru pro rozbor na ředitelství cvičení.

V průběhu cvičení pracuje rozhodčí služba za bezprostředního řízení ředitelství cvičení. V zásadě se cvičení řídí metodou rozehry na základě zdůvodněných rozhodnutí cvičících v reálném čase „čas za čas“. Přesto však, při přijetí nereálných rozhodnutí, nebo při nedostatečném dořešení učebních otázek, musí řídicí cvičení dočasně pozastavit, vrátit se k nedořešeným úkolům a věnovat další čas na jejich splnění. Ztracený čas může nahradit vypuštěním některých méně významných otázek odpovídajícím zkrácením dalšího období cvičení. Značné časové ztráty se řeší formou operačních skoků, pro které musí téma a prostor cvičení vytvářet nezbytné předpoklady.

Rozehra činností cvičících stran má za cíl splnit učební cíle a úkoly stanovené pro cvičení. Hlavním podkladem pro rozehru cvičení je situace vojsk (zpravidla k 16.00 h dne, ve kterém rozehra probíhá), rozhodnutí velitele frontu, popř. velitelů armád na příští den. Je-li cvičení dvoustranné, pak podkladem pro rozehru cvičení jsou i situace a rozhodnutí cvičícího na straně „západní“, zpravidla ke 14.00 hodině.

Rozehru situací „západních“ (včetně použití jaderných zbraní v průběhu operace) v případě jednostranného cvičení řídí centrálně oddělení pro rozehru „západních“ ředitelství cvičení, které se za „západní“ rozhoduje. Konkrétní situaci cvičícím štábům rozehrává ředitelství cvičení formou zpravodajských informací ve funkci nadřízeného štábu, vysíláním zpráv vzdušného průzkumu a v některých případech rozehrou náletové situace v síti výstrahy PVOS. K rozehře situace v pásmu průzkumu cvičících štábů využívá rozhodčí službu u zpravodajských a průzkumných orgánů obou stran.

Při dvoustranných víceetapových cvičeních situaci „východních“ rozehrává na základě situace vlastních vojsk, rozhodnutí cvičících velitelů a pokynů řídicího cvičení koncová rozhodčí služba u vševojskových svazků a útvarů a rozhodčí u odborných náčelníků svazků a útvarů. Straně „západní“ rozehrává situaci „východních“ rozhodčí služba u cvičícího štábu. Jaderné údery „východních“ na „západní“ a naopak se rozehrají podle rozhodnutí cvičících velitelů. Jaderné údery a ztráty „východních“ při jednostranném cvičení se rozehrávají direktivně podle plánu rozehry jaderných úderů „západních“ na „východní“ včetně rozehry ztrát „východních“. Při dvoustranném cvičení se rozehrávají na základě rozhodnutí velitelů obou stran.

Důležitou podmínkou kvalitní rozehry je aktivita a iniciativa rozhodčí služby na všech stupních. Ta musí v rámci své kompetence tvořivě, v souladu s požadavky ŘC a na základě rozhodnutí jednotlivých stupňů velení iniciativně, konkrétně a průběžně rozehrávat situaci vlastních vojsk i nepřítelů.

Konkrétní rozehra na jednotlivých stupních velení je bezprostředním a hlavním úkolem rozhodčí služby na daném stupni. Ta bere v úvahu rozhodnutí velitele a pokyny pro rozehru ŘC.

K rozehře jaderných úderů, ztrát a hodnocení bojeschopnosti vojsk a svazků se v ředitelství cvičení vytvářejí příslušné orgány. Při dvoustranném cvičení se v ŘC vytváří koordinační skupina, která se zabývá vyhodnocováním palebných úderů dělostřelectva a letectva obou stran a stanoví vzniklé ztráty, popř. další důsledky těchto úderů, které oznamuje rozhodčí službě na obou stranách.

Situaci za necvičící svazky (útvary) včetně jaderných úderů, ztrát a stanovení bojeschopnosti rozehrává velitelům podle pokynů starších rozhodčích u armád koncová rozhodčí služba na VS příslušného stupně.

Za rozehru jaderných úderů, ztrát a hodnocení bojeschopnosti „východních“ a „západních“ u svazů, svazků a útvarů odpovídá starší rozhodčí.

Štáb frontu (armády) je informován o situaci vojsk hlášeními cvičících štábů svazů (svazků) v intervalech, stanovených velitelem frontu (armády).

Možnou metodiku práce ředitelství cvičení a rozhodčí služby viz **tabulku**.

Součástí každého cvičení je **rozbór**. Jeho příprava se zahajuje již po schválení zámyslu, kdy na základě stanovených učebních cílů je nutné zpracovat teoretické zásady, podle kterých se hodnotí úroveň jejich plnění cvičícími. Tyto zásady se formulují tak, aby byly použitelné v jednotlivých částech rozboru a mohly být na ně navazovány získané poznatky z činnosti cvičících.

V průběhu cvičení je nutné dopracovat teoretické zásady v závislosti na získaných poznatcích o znalostech cvičících a nařízení řídicího cvičení.

Velkou pozornost vyžaduje instruktáž rozhodčích k přípravě rozboru. Na ní je především nutné objasnit strukturu rozboru a kdo jednotlivé části přednese. Rozbor může mít tuto skladbu:

Úvod — v němž se zpravidla uvádí vnitropolitická, mezinárodní a vojensko-politická situace v době konání cvičení.

I. část rozboru, v níž mohou být objasněny:

- téma a učební cíle cvičení,
- účast štábů a počty osob a bojové techniky,
- výchozí situace a zámysl stran,
- období cvičení a v nich situace stran, charakteristika průběhu každého období a zámysl velitele ke splnění stanovených úkolů.

II. část rozboru, v níž bude vyhodnoceno splnění učebních úkolů jednotlivých období cvičení. V závěru každého období je vhodné ukázat na hlavní klady, nedostatky, jejich příčiny a zda učební úkoly byly splněny. Rovněž mohou být navržena opatření k odstranění zjištěných nedostatků.

Podle druhu cvičení může být problematika druhů vojsk a týlu zahrnuta do vševojskové části rozboru v hodnocení jednotlivých období, nebo může být vyhodnocena samostatně.

Dále se hodnotí činnost vyvedených vojsk, úroveň stranickopolitické práce, popř. stručné závěry z plnění zkušebního úkolu.

V závěru této části rozboru se uvádí charakteristika kladů a nedostatků, úkoly k odstranění nedostatků, poděkování hostům, ředitelství cvičení, rozhodčí službě a cvičícím.

V III. části rozboru jsou vyhodnoceni hlavní funkcionáři a štáby, v přípravě RS se uvede, v jakém rozsahu má být hodnocení zpracováno.

Zkušenosti ukázaly, že je účelné hodnotit u velitelství frontu, armády — velitele, NPS (NPO), NŠ, ZV a štáb jako celek, u velitelství divize — velitele, NPO, NŠ a štáb jako celek, u pluku — velitele a štáb jako celek. Hodnocení ostatních zástupců velitele, náčelníků správ (oddělení), velitelů a štábů svazků a útvarů druhů vojsk zpracovat jako součást odborných rozborů.

Tabulka

		Hodiny																								Tabulka	
		12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	Poznámka
Ředitelství cvičení																											
soustředění situace vojsk a rozhodnutí cvičících velitelů na příští den																											
příprava rozehry																											
schválení rozehry řídícím cvičení																											
sejmutí a rozmnožení oleát																											
rozehra cvičení s rozhodčí službou včetně odborné rozehry																											
předání oleát a písemných dokumentů rozhodčím																											
rozehra cvičení podle plánu provedení cvičení																											
Rozhodčí služba																											
rozehra situace k 16.00																											
sledování činnosti velitele a štábu																											
předání zámyslu velitele frontu pojátkem na ŘC																											
sejmutí oleáty s rozhodnutím velitele frontu																											
přesun na ŘC																											
účast na rozehře cvičení a vyvednutí materiálů pro rozehru																											
přesun ke cvičícím a příprava rozehry (pohyb záloh a druhých sledů podle rozhodnutí velitele frontu a učebních úkolů)																											
rozehra cvičení s rozhodčími, kteří se neúčastnili rozehry na ŘC																											
rozehra cvičení podle plánu provedení cvičení a pokynů ŘC																											

V druhé části instruktáže pro zpracování rozboru je vhodné vydat metodické pokyny pro zpracování podkladů do rozboru a zpřesnit obsah hodnocení velitele, zástupce velitele, náčelníka štábu a štábu jako celku.

Při zpracování podkladů pro rozbor se požaduje od rozhodčí služby, aby zhodnotila byla stručná a srozumitelná, nebyla popisná, ale aby zhodnotila dosažený stupeň připravenosti velitelů a štábů při plnění stanovených učebních cílů, vhodnost použité metodiky a organizace práce v každém období cvičení. Může se zdůraznit, na co zaměřit pozornost v jednotlivých obdobích cvičení.

Podklady mají zobecňovat zjištěný stav na základě analýzy získaných poznatků. V tomto smyslu je nutné hodnotit i činnost druhů vojsk a úroveň materiálního a technického zabezpečení. Vždy je nezbytné v plném rozsahu využívat stanovisek a závěrů řídicího cvičení a nadřazených orgánů, poukazovat na hlavní klady i nedostatky, jejich příčiny, uvádět jmenovitě příkladné nebo méně dobré plnění úkolů a navrhopat, jak problematiku řešit. Každé hodnocení musí podepsat starší rozhodčí příslušného velitelství. Rozsah hodnocení jednotlivce musí být do 1,5 strany, štábu do 2 stran psaných strojem. V závěru hodnocení je nezbytné stanovit, zda velitel (funkcionář, štáb) úkoly splnil, nebo splnil s určitými nedostatky, či nesplnil.

Souběžně s přípravou vševojskového rozboru je vhodné připravovat odborné rozboru podle pokynů příslušných zástupců řídicího cvičení a náčelníků správ.

Některé části rozboru, jako např. úvod, všeobecné údaje o cvičení v I. části rozboru a úvodní pasáže k jednotlivým obdobím se mohou zpracovat před zahájením cvičení. Čím kvalitnější je příprava rozboru, tím snadněji se zpracovávají jednotlivé části rozboru v průběhu cvičení.

Vlastní zpracování rozboru je práce tvůrčí a obtížná. Vyžaduje od všech členů oddělení rozboru vypětost a formulační schopnost. Jednotlivé věty se formulují v minulém čase, musí být krátké a srozumitelné, bez zbytečného opakování slov a myšlenek. Přitom se využívají poznatky jednotlivých členů oddělení rozboru z účasti při rozhodování a podklady od rozhodčí služby.

Úsilí všech členů oddělení rozboru musí být zaměřeno k tomu, aby v co nejkratších lhůtách byly po částech (obdobích) předloženy řídicímu cvičení jednotlivé části rozboru k posouzení. Tento způsob je efektivní a ušetří mnohá přepisování. Jednotlivé části rozboru se píše nebo rozmnožují ve více výtiscích. To usnadní souběžné posuzování návrhů více osobami. Velkou pozornost musí zpracovatelé věnovat objasnění nedostatků. Každý nedostatek musí být podložen konkrétními poznatkami a jeho zveřejnění by mělo působit výchovně na všechny účastníky rozboru. Kritika musí pomáhat řešit zjištěné nedostatky a vždy musí být pravdivá.